

SECTION 6. FINANCE, PENNILESS AND CREDIT**6.1 Оцінка податкової конкурентоспроможності в умовах фінансово-економічної нестабільності**

На основі оцінки міжнародної податкової конкурентоспроможності відбувається порівняння систем оподаткування різних країн з точки зору їх впливу на економічні рішення суб'єктів господарювання, що має важливе значення в умовах фінансово-економічної нестабільності. Найвищий рейтинг міжнародної податкової конкурентоспроможності свідчить про те, що податкова система не викривлює (або майже не викривлює) економічні рішення суб'єктів господарювання, в той час як найнижчий рейтинг, як правило, отримують ті країни, які справляють значний дисторсійний вплив на економічні рішення суб'єктів господарювання.

Одним з показників, що використовуються для оцінки міжнародної податкової конкурентоспроможності є Індекс міжнародної податкової конкурентоспроможності (англ. International tax competitiveness index). Це показник, який щорічно визначається експертами Податкової фундації США (англ. Tax Foundation)² для країн ОЕСР, за розробленою ними методологією, що відображає, наскільки податкова система кожної країни є конкурентоздатною та нейтральною [253]. Саме конкурентоздатність та нейтральність, на думку експертів Податкової фундації, є основними принципами, яким має відповідати сучасна податкова політика.

Загальний індекс міжнародної податкової конкурентоспроможності включає оцінку міжнародної конкурентоспроможності систем:

- оподаткування прибутку підприємств,
- оподаткування доходів фізичних осіб,
- оподаткування власності,

² Провідний незалежний неприбутковий дослідницький центр з питань податкової політики, заснований в 1937 р. в США, який займається оцінкою Індексу міжнародної податкової конкурентоспроможності

- міжнародних податкових норм.

Кожну з цих категорій репрезентують певні показники. Для аналізу міжнародної конкурентоспроможності системи оподаткування прибутку підприємств, експерти Податкової фундації включають наступні:

- *сукупна граничної ставки податку на прибуток підприємств*;

- *умови відшкодування витрат підприємств* (англ. cost recovery), що характеризуються таким показником, як перенесення збитків з поточного року на майбутні роки та на попередні періоди, амортизація капітальних інвестицій в обладнання, будівлі, споруди та нематеріальні активи, оцінка вибуття товарно-матеріальних запасів, податкова знижка для власного капіталу підприємств,

- *податкові стимули та сприятливість веденню бізнесу* (англ. tax incentive and complexity), що характеризуються такими показниками, як патентний бокс, податкові пільги на НДДКР, час, який витрачає підприємство, на сплату податків (годин на рік), кількість податкових платежів, які сплачує підприємство (включаючи податок на прибуток, земельний податок та ін.)

Показником ставки податку на прибуток підприємств, на якому базується аналіз міжнародної податкової конкурентоспроможності, експерти Податкової фундації обрали *сукупну граничну ставку податку на прибуток підприємств* (англ. combined top marginal corporate income tax rate). Показник *сукупної граничної ставки податку на прибуток підприємств* відображає максимальний розмір ставки цього податку, що включає ставку не лише на центральному рівні, а й ставки і надбавки, які застосовуються додатково на субнаціональних рівнях влади. Даний показник використовується експертами Податкової фундації для характеристики стимулюючого впливу податкової системи на інвестиційні рішення. Високий розмір (за міжнародними нормами) ставки податку на прибуток підприємств негативно позиціонує міжнародну конкурентоспроможність податкової системи, оскільки дестимулює інвесторів робити додаткові капіталовкладення, а відтак, на думку експертів, гальмує темпи економічного зростання.

Наявність можливостей для *відшкодування витрат* в рамках системи

оподаткування прибутку підприємств позитивно характеризують систему оподаткування прибутку підприємств, оскільки впливають на фінансовий результат підприємства до оподаткування. Якщо податковий облік не передбачає відшкодування витрат підприємства, вартість капіталу зростає, що призводить до зниження попиту на капітал, скорочує обсяг інвестицій і в результаті гальмує темпи економічного зростання.

Дослідження особливостей відшкодування витрат підприємств в країнах-членах ОЕСР базується на порівняльному аналізі умов, які стосуються, по-перше, *перенесення збитків*, а саме:

- перенесення збитків минулих років на майбутні періоди;
- перенесення збитків з поточного року на попередні роки.

Оцінка умов амортизації капітальних інвестицій в країнах-членах ОЕСР відбувається на основі розрахунку приведеної (дисконтованої) вартості загальної суми амортизаційних відрахувань за трьома видами активів: будівлі, обладнання та нематеріальні активи. Приведена (дисконтована) вартість характеризує поточну вартість загальної суми амортизаційних відрахувань, які плануються у майбутньому за весь строк корисного використання (експлуатації) активів. Її співвідношення із амортизаційною вартістю активів відображає частку капітальних інвестицій, яка реально компенсується підприємству за рахунок амортизації. Якщо ця частка становить 100%, це означає, що амортизаційні відрахування не знецінюються у часі і підприємство списує реальну вартість понесених ним витрат на придбання активів. Експерти називають таку систему амортизації нейтральною, оскільки підприємство має можливість отримати відшкодування капітальних інвестицій в активи незалежно від строків їх корисного використання (експлуатації). [254, с. 3] Нейтральна система амортизації заохочує підприємства до постійного оновлення матеріальних та нематеріальних активів, не знецінює вартість капіталу, а відтак позитивно позначається на рейтингу міжнародної податкової конкурентоспроможності таких країн.

Як і у випадку амортизації капітальних інвестицій, *оцінка вибуття товарно-матеріальних запасів*, яка проводиться з певним часовим лагом, не уникає впливу інфляції, що в результаті призводить до знецінення у часі витрат, понесених підприємством на придбання цих товарно-матеріальних запасів, а отже позначається на завищенні розміру оподатковуваного прибутку. Відтак, вибір методу, за яким підприємство може здійснювати оцінку вибуття своїх товарно-матеріальних запасів, має важливе значення для рівня оподаткування прибутку підприємств і міжнародної конкурентоспроможності системи оподаткування в цілому.

Традиційно найпоширенішими методами оцінки вибуття товарно-матеріальних запасів в країнах-членах ОЕСР є наступні:

- 1) метод собівартості останніх за часом надходжень товарно-матеріальних запасів (англ. Last in-First out, скор. LIFO);
- 2) метод середньозваженої собівартості товарно-матеріальних запасів (англ. Average Cost);
- 3) метод собівартості перших за часом надходження товарно-матеріальних запасів (англ. First in-First out, скор. FIFO).

В умовах високої інфляції найкращим з точки зору забезпечення відповідності оподатковуваного прибутку реальному вважається метод, за яким товарно-матеріальні запаси, продані першими, оцінюються за собівартістю запасів, що надійшли останніми, тобто метод собівартості останніх за часом надходжень товарно-матеріальних запасів (англ. LIFO). Натомість, метод собівартості перших за часом надходження товарно-матеріальних запасів (англ. FIFO), навпаки призводить до заниження реальної вартості витрат підприємства, оскільки він базується на припущенні, що товарно-матеріальні запаси використовуються у тій послідовності, у якій вони були придбані підприємством (відображені у його бухгалтерському обліку), що, як правило, не відповідає дійсності. В результаті фінансовий результат до оподаткування у підприємства виявляється штучно завищеним, а тому цей метод вважають найгіршим з точки зору впливу на міжнародну конкурентоспроможність податкової системи.

Що стосується методу середньозваженої собівартості (англ. Average Cost), то при оцінці вибуття товарно-матеріальних запасів для кожної одиниці розраховується середня (середньозважена) вартість протягом звітного періоду. Хоча цей метод дає більш об'єктивну картину руху запасів на підприємстві, він не позбавлений недоліків, пов'язаних із недостовірною оцінкою запасів, оскільки зазнає негативного впливу інфляції, особливо по відношенню до залишків товарно-матеріальних запасів, невикористаних на звітну дату. За свідченнями експертів Податкової фундації, саме цей метод набув найбільшої популярності у бухгалтерській практиці в країнах-членах ОЕСР: в 2019 його використовували в 15 країнах, тобто майже в 42% від загальної кількості країн. У рейтингу міжнародної податкової конкурентоспроможності такі країни, в тому числі Австралія, Канада, Нова Зеландія, Чехія, Угорщина, отримали 0,5 балів (середня оцінка).

Ще в 15 країнах застосовувався метод собівартості останніх за часом надходжень товарно-матеріальних запасів (англ. LIFO). У рейтингу міжнародної податкової конкурентоспроможності такі країни, до переліку яких входить США, а також європейські економічно-розвинені країни, такі як Австрія, Бельгія, Німеччина, Греція, Нідерланди, отримали 1 бал (максимальна оцінка).

Найменш популярним виявився метод собівартості перших за часом надходження товарно-матеріальних запасів (англ. FIFO): він використовувався лише в 6 країнах, тобто в 16% від загальної кількості країн. У рейтингу міжнародної податкової конкурентоспроможності такі країни, зокрема скандинавські країни (Фінляндія, Швеція, Норвегія, Данія), а також Велика Британія та Ірландія, отримали 0 балів (найнижча оцінка).

Починаючи з 2020 р., до показників, які характеризують умови відшкодування витрат, було включено податкову знижку на власний капітал (англ. allowance for corporate equity). Це було обумовлено тим, що, за даними ОЕСР, в США, Великобританії, Німеччині та Японії податкове навантаження на прибуток компаній, які фінансуються за рахунок запозичень, є на 3,8-6 процентних пунктів нижче, ніж тих, які фінансуються за рахунок випуску акцій

чи власного капіталу. В 2016 р. експерти МВФ підраховали, що майже 20% взятих кредитів було обумовлено можливістю вирахувати відсотки по кредиту з оподаткованого прибутку підприємств [255]. В останні роки у урядів багатьох країн викликає занепокоєння висока боргова залежність підприємств. Так, з метою її послаблення урядом США в 2022 р. було встановлено ліміт на суму вирахувань відсотків по кредиту у розмірі, що не перевищує 30% валового прибутку підприємствами. В червні 2021 р. Європейська комісія з метою переорієнтації підприємств з боргового на альтернативні джерела фінансування виступила з ініціативою встановлення в усіх країнах членах ЄС рівні умови оподаткування для боргового фінансування та фінансування за рахунок випуску акцій чи власного капіталу. В рамках даної ініціативи було запропоновано на вибір одне з двох: або скасування діючої пільги у вигляді вирахування відсотків по кредиту з оподаткованого прибутку, або запровадження податкової пільги для корпоративного власного капіталу, що передбачає вирахування з оподаткованого прибутку підприємства певного відсотка його власного капіталу, що свого роду відображає умовно нараховану плату (тобто витрати) за використання підприємством акціонерного капіталу чи нерозподіленого прибутку [256]. Варто зазначити, що така ініціатива не нова. Вперше аналогічну пільгу під назвою відсотки на чистий власний капітал (англ. interests on net equity) запровадила Бразилія в 1996 р. Вона застосовується й дотепер. Дана пільга в Бразилії має ряд особливостей:

по-перше, вирахуванню підлягає частка акціонерного капіталу, що у вигляді відсотків виплачується додатково до дивідендів акціонерам;

по-друге, відсотки на акціонерний капітал вираховуються як з оподаткованого прибутку підприємств, так і зменшують базу, на яку нараховуються соціальні внески, які сплачує підприємство. Однак при цьому відсотки на чистий власний капітал оподатковуються окремо за ставкою 15%;

по-третє, ставка, за якою визначаються вираховуванні відсотки, розраховується на пропорційній основі, але не перевищує довгострокову ставку відсотків (станом на 2021 р. вона становила 4,75%) [257].

На відміну від Бразилії у Європейських країнах ця пільга вперше була запроваджена набагато пізніше. Спочатку в Бельгії в 2006 р., а вже потім в Італії (2011 р.), Туреччині (2015 р.), на Кіпрі (2015 р.), в Португалії (2017 р.), на Мальті (2018 р.) та в Польщі (2019 р.). На думку експертів, це обмовлено переважно складністю її практичного впровадження [258, с. 438]. Разом з тим, попри всі труднощі завдяки такому нововведенню Італія домоглася суттєво зменшити корпоративну боргову залежність: за висновками експертів ОЕСР частка фінансування за рахунок запозичень в цій країні на сьогодні становить менше 1% [255]. Варто зазначити що Італія на відміну від більшості країн, де діє ця пільга, не обмежує відсоток власного капіталу, що може бути вираховано, а, по-друге, цією пільгою можуть скористатися практично всі без винятку види підприємств. Натомість, наприклад, на Кіпрі вирахуванню підлягають відсотки на власний капітал у розмірі, що не перевищує 80% прибутку EBIT, тобто прибутку підприємства до вирахування відсотків та податків. В Португалії цей ліміт встановлено на рівні 25% прибутку EBITDA. При цьому право на цю пільгу мають лише малі та середні підприємства [259].

Попри наявні відмінності, вважають, що ця знижка сприяє усуненню дисторційного впливу податкової системи на вибір суб'єктами господарювання джерела фінансування. Відтак, країни, які її застосовують, отримують 1 бал у рейтингу міжнародної податкової конкурентоспроможності.

Нейтральність впливу податків на економічні рішення суб'єктів господарювання, на думку експертів Податкової фундації [253, с. 10], передбачає відсутність будь-яких податкових стимулів (преференцій), які мають адресний характер (та/або надаються безумовно), а також діють на користь окремих підприємств або видів економічної діяльності. Серед найбільш шкідливих податкових преференцій, які використовуються урядами для стимулювання окремих видів економічної діяльності, експерти Податкової фундації виділяють:

по-перше, патентний бокс (англ. patent box);

по-друге, податковий кредит на науково-дослідницькі та дослідно-конструкторські розробки (скор. НДДКР) (англ. R&D tax credit).

Єдиного перекладу назви «Patent box» на українську мову немає. Зустрічаються варіанти, такі як патентний бокс, ІР-бокс, патентна коробка, патентне вікно та ін. В “коробці” міститься перелік об’єктів інтелектуальної власності, доходи від котрих можна оподатковувати за пільговим режимом [260]. Як правило під Патентним боксом мається на увазі спеціальний режим оподаткування прибутку, що виникає з об’єктів інтелектуальної власності (патентів, захищених авторським правом, програмного забезпечення, а також інших об’єктів інтелектуальної власності, що можуть бути запатентовані). Станом на 2020 р. режим «патентний бокс» застосовувався в половині країн-членів ЄС. Якщо в країні діє Патентний бокс, вона не отримує бал у рейтингу міжнародної податкової конкурентоспроможності.

Податкові пільги на НДДКР є інструментом непрямого державного стимулювання діяльності підприємств у сфері науково-дослідницьких та дослідно-конструкторських розробок. Керуючись необхідністю проведення міжнародних порівнянь впливу податкових пільг на НДДКР на інвестиції, експертами ОЕСР було розроблено методичний підхід до визначення імпліцитної граничної ставки податкових пільг на НДДКР (англ. implied marginal R&D tax subsidy rate, скор. IMTSR), яка являє собою величину (у відсотках), на яку підприємство, що вкладає кошти у НДДКР, може зменшити вартість своїх інвестицій за рахунок використання податкових пільг на НДДКР. Однак при цьому слід відзначити, що імпліцитна гранична ставка податкових пільг на НДДКР (скор. ІГСПП_{ндкр}) відображає вплив лише двох пільг, а саме підвищених вирахувань витрат на НДДКР з оподаткованого доходу підприємства та податкового кредиту на НДДКР. Втім експерти вважають, що як і патентний бокс, такі пільги порушують нейтральність впливу податків на економічні рішення суб’єктів господарювання. Відтак, чим вищим є розмір імпліцитної граничної ставки податкових пільг на НДДКР, тим гіршою є оцінка конкурентоспроможності такої системи.

Сприятливість податкових систем веденню бізнеса репрезентують три складові:

- 1) час, який витрачає підприємство на сплату податків та дотримання норм податкового законодавства;
- 2) кількість платежів податку на прибуток у рік;
- 3) загальна кількість інших податків та обов'язкових платежів, які сплачує підприємств.

До останнього часу вивчення сприятливості умов оподаткування веденню бізнесу здійснювалось щорічно Світовим банком в рамках дослідження *Doing Business*, що охоплювало 190 країн світу. *Показник часу* відображає кількість годин, що витрачаються на підготовку і подачу податкової звітності, а також на сплату трьох основних видів податків: податку на прибуток підприємств, податку на додану вартість, а також податків на фонд заробітної плати, в т.ч. соціальні внески. Чим більше годин витрачає підприємство, тим гірше місце у рейтингу міжнародної податкової конкурентоспроможності посідає країна.

Дослідження *Doing Business* оцінює всі податки та обов'язкові відрахування (платежі), передбачені законодавством для середнього підприємства на всіх рівнях влади, включаючи центральний (федеральний), регіональний та місцевий. Варто зазначити, що податки із заробітної плати та інших видів доходів фізичних осіб, а також податок на додану вартість (за умови, що він підлягає відшкодуванню) й інші податки на товари і послуги, які стягуються підприємством і перераховуються ним в податкові органи, але які не сплачуються за рахунок самого підприємства, не беруться до уваги при розрахунку кількості податкових платежів. Водночас ці податки враховуються в показнику витрат часу, оскільки вони збільшують адміністративний тягар на підприємства, пов'язаний зі сплатою податків.

Для оцінки міжнародної податкової конкурентоспроможності експерти Податкової фундації використовують стандартизовані значення, що відображають наскільки показники системи оподаткування прибутку підприємств в кожній країні відрізняються від середнього показника по ОЕСР з урахуванням стандартного відхилення. Рівняння стандартизації має вигляд:

$$Z=(X-\mu) / \sigma,$$

де X – показник; μ - середній показник; σ – стандартне відхилення.

Зазначимо, що в MS Excel міститься функція Нормалізація(), яка виконує вищевказане перетворення.

Так, наприклад стандартне відхилення сукупної максимальної граничної ставки податку на прибуток підприємств в ОЕСР в 2020 р. дорівнювало 5,18. Розрив між максимальною (32,02% у Франції) та мінімальною ставками (9% в Угорщині) складало 23,02%. Стандартне відхилення витрат часу на заповнення та подання податкової звітності підприємствами в 2020 р. дорівнювало 25,08. Розрив між найбільшою (110 год. в Ізраїлі) та найменшою кількістю годин (5 год. в Естонії) склав 105 год. (більш детально див. табл. 1).

Таблиця 1

**Показник міжнародної конкурентоспроможності системи оподаткування
прибутку підприємств в ОЕСР в 2020 р.**

		Середній показник, ОЕСР	Стандартне відхилення, ОЕСР	Стандартизоване значення, ОЕСР
1	Сукупна максимальна гранична ставка податку на прибуток підприємств, %	23,27	5,18	-1,02
2	Перенесення збитків з поточного року на попередні роки, <i>роки</i>	6,06	23,13	-0,26
3	Перенесення збитків з минулих років на майбутні періоди, <i>роки</i>	49,03	40,57	1,26
4	Амортизація капітальних інвестицій в обладнання, % частка капітальних інвестицій, відшкодована за рахунок амортизації	0,84	0,08	1,47
5	Амортизація капітальних інвестицій в будівлі, % частка капітальних інвестицій, відшкодована за рахунок амортизації	0,48	0,17	0,51

6	Амортизація капітальних інвестицій в нематеріальні активи, % частка капітальних інвестицій, відшкодована за рахунок амортизації	0,77	0,18	1,05
7	Оцінка вибуття товарно-матеріальних запасів, бали	0,61	0,36	-0,31
8	Податкова знижка на акціонерний капітал підприємств, бали	0,19	0,40	2,01
9	Патентний бокс, бали	0,53	0,51	0,93
10	Податкові пільги на НДДКР, % імпліцитної граничної ставки податкових пільг на НДДКР	0,14	0,12	-1,22
11	Складність податкового законодавства: час на сплату податків, години	42,21	25,08	11,40
12	Складність податкового законодавства: кількість платежів з податку на прибуток, шт.	1,43	0,85	-0,50
13	Складність податкового законодавства: кількість інших платежів, шт.	6,29	2,20	-1,04

Джерело: розрахунки автора за методологією Податкової фундації США [261]

За результатами нашої оцінки міжнародної конкурентоспроможності системи оподаткування прибутку підприємств України в 2020 р., наша держава з 60,39 балами виявилась на 19 місці серед 36 країн ОЕСР. Згідно нашого аналізу, показниками, які позитивно характеризували вітчизняну систему оподаткування прибутку підприємств, є наступні:

- сукупна максимальна гранична ставка податку на прибуток підприємств на рівні 18% (4 місце),
- можливість перенесення підприємствами збитків з поточного року на майбутні роки на необмежений строк (1 місце);
- прискорена (дворічна) амортизація обладнання та нематеріальних активів за

прямолінійним методом, завдяки чому частка капітальних інвестицій в обладнання та нематеріальні активи, яку відшкодовує собі підприємство за рахунок амортизації, становить 96,3% (5 та 6 місце відповідно);

- відносно короткий у міжнародному масштабі мінімально допустимий строк амортизації в будівлі (20 років) та споруди (15 років), завдяки чому частка капітальних інвестицій в будівлі та споруди, яку відшкодовує собі підприємство за рахунок амортизації, становить в середньому 57% (6 місце);
- відсутність Патентного боку та податкових пільг на НДДКР (1 місце);
- незначна кількість податкових платежів (табл. 2)

Таблиця 2

**Розрахунок Індексу міжнародної конкурентоспроможності системи
оподаткування прибутку підприємств в Україні, 2020 р.**

	Показник	Бали (в межах 0-100), 2020 р.	Рейтинг, 2020 р.	Примітки
Ставка оподаткування прибутку підприємств				
1.	Сукупна максимальна гранична ставка податку на прибуток підприємств	68,08	4	Базова ставка податку на прибуток 18%
Відшкодування витрат підприємств				
2.	Перенесення збитків з поточного року на майбутні роки	100	1	Строк необмежений
3.	Перенесення збитків з минулих років на попередні періоди	18,79	37	Законодавством не передбачене
4.	Амортизація капітальних інвестицій в обладнання	91,82	5	Дозволена прискорена (дворічна) амортизація за прямолінійним методом. Частка капітальних інвестицій в обладнання, відшкодована за рахунок амортизації, становить 96,3%
5.	Амортизація капітальних інвестицій в будівлі та споруди	51,81	6	Мінімально допустимий строк амортизації в будівлі становить 20 років, в споруди – 15 років. Частка капітальних інвестицій в будівлі, відшкодована за рахунок амортизації, становить 52,6%, в споруди – 61,3%. В середньому цей показник дорівнює 57%.
6.	Амортизація капітальних інвестицій в нематеріальні активи	91,45	6	Мінімально допустимий строк амортизації 2 роки. Частка капітальних інвестицій в нематеріальні активи,

	нематеріальні активи			відшкодована за рахунок амортизації, становить 96,3%
7.	Оцінка вибуття товарно-матеріальних запасів	63,26	15	В Україні застосовується метод середньозваженої собівартості (англ. Average Cost) та метод собівартості перших за часом надходження запасів (англ. FIFO).
8.	Податкова знижка для власного капіталу підприємств	28,64	8	В Україні не застосовується. В 2020 р. застосовувалась в 7 країнах ОЕСР.
	Загалом	60,77	6	
Податкові стимули та сприятливість веденню бізнесу				
9.	Патентний бокс	100	1	В Україні немає
10.	Податкові пільги на НДДКР	96,31	7	В Україні відсутні
11.	Складність податкового законодавства: час на сплату податків	-148,32	37	Витрати часу на заповнення та подання податкової звітності підприємствами становлять 328 год (за рік)
12.	Складність податкового законодавства: кількість платежів податку на прибуток	100	1	1
13.	Складність податкового законодавства: кількість інших платежів	91,80	4	4 (єдиний соціальний внесок, плата за землю, плата за забруднення навколишнього природного середовища, ПДВ)
	Загалом	7,29	37	
	Підсумок	60,39	19	

Джерело: розрахунки автора за методологією Податкової фундації США [261]

Негативний вплив на місце України у рейтингу міжнародної конкурентоспроможності системи оподаткування прибутку підприємств, справили:

- відсутність можливості переносити підприємствами збитки з поточного року на попередні періоди;
- відсутність податкової знижки для власного капіталу;
- високі витрати часу на дотримання підприємствами норм податкового законодавства та сплату податків.

Для того, щоб визначити перспективні напрями вдосконалення вітчизняної системи оподаткування підприємств з метою покращення її

конкурентоспроможності, а отже і нейтральності, ми оцінили наслідки впровадження різних змін на її рейтинг міжнародної конкурентоспроможності. Так, за нашими розрахунками, запровадження *податкової знижки для власного капіталу підприємств* в Україні дозволило б підняти рейтинг міжнародної конкурентоспроможності вітчизняної системи оподаткування прибутку підприємств на 14 місце. А якби вітчизняні підприємства витрачали стільки ж часу на заповнення податкової документації та сплату податків як, наприклад, в Ізраїлі (110 годин), це б підняло систему оподаткування прибутку підприємств України у міжнародному рейтингу на 5 місце.